

gubiti vrijerne za svagdašnji odlazak i pješačenje u grad s neznatnim količinama mlijeka, nego će ga moći predavati u najbliže sabiralište, zadrugu ili otkupni punkt.

Da se poveća stočni fond, a time i količina mlijeka na području sarajevskog kotara, gdje je kao i u drugim krajevima naše zemlje, stoku znatno uništila prošlogodišnja suša, trebalo bi, da mljekara dobije neki kredit od GNO, koji bi davala pojedinim zadrugama radi nabave krava, a otplaćivala bi ga isporukom mlijeka. To će potaknuti zadrugare da uzgajaju i drže muzne krave, a koristit će i unapređenju našeg stočarstva uopće.

Filipčić K.

KAKO ĆEMO SUZBITI GOVEĐU TUBERKULOZU?

Goveđa tuberkuloza je opasna, podmukla i dugotrajna zarazna bolest, koja osobito ugrožava baš ona najbolja i najvrednija stada goveda, ali od koje zna oboljeti i sva druga stoka, pa nažalost i ljudi, osobito djeca. Goveđa tuberkuloza je prema vanjskim znakovima bolesti i prema organima, u kojima se razvija, vrlo različita bolest, ali je u svim tim slučajevima uzrokuje uvijek isti uzročnik: zarazna klica štapićastog oblika, nazvana bacilom goveđe tuberkuloze. Taj je uzročnik po nekim svojim svojstvima različit od uzročnika ljudske tuberkuloze, ali i on može zaraziti ljude i kod njih uzrokovati teške oblike tuberkuloze. Za razliku od njega, uzročnik ljudske tuberkuloze ne uzrokuje kod goveda ni težu ni dugotrajniju bolest.

Ekonomske štete, što ih goveđa tuberkuloza nanosi govedima, ostaloj stoci i ljudima, jesu strahovite. Mi još i ne znamo točno, u kolikoj je mjeri ona kod nas raširena, pogotovo na privatnom sektoru privrede. Ipak, po dosadašnjim istraživanjima moramo smatrati, da je oko 5% goveda u NR Hrvatskoj zaraženo tuberkulozom. To znači, da mi imamo oko 50.000 tuberkuloznih goveda, a od toga broja je oko 35.000 krava! Ako kao štetu računamo samo razliku između priplodne tržišne vrijednosti ovih grla i klaoničke vrijednosti — jer bolesna grla treba priklati — i ako računamo tu razliku samo sa 10.000 dinara, onda samo ta šteta od tuberkuloze iznosi 500 milijuna dinara! A gdje su druge štete od nje: bolesna grla za isti rad ili mliječnost troše mnogo više hrane, nego zdrava grla, a onda, dokazano je, da podmladak tuberkuloznih krava u svome kasnijem uzrastu vrlo lako oboli od tuberkuloze. Pa ni svim time nisu još štete nabrojane, jer k tome još dolazi vrlo velika opasnost od goveđe tuberkuloze za zdravlje ljudi, a ona se, uopće, ni ne može izraziti u novčanoj jedinici!

Kad uzročnici tuberkuloze prodru u tijelo životinje, oni se nasele u pojedinim organima. Tamo se, ako nađu za sebe povoljne prilike, nebrojeno razmnože i stvaraju upalne tuberkulozne čvoriće u tkivu. Ova upaljena mjesta i čvorići obamiru zbog djelovanja uzročnika tuberkuloze, pretvaraju se u žučkastu sirastu masu, razgnoje se i trunu. Bolest teče obično vrlo polagano. Štvara se sve više i više tuberkuloznih čvorića u bolesnoj životinji i sve veći broj njih obamire i raspada se. Postepeno počinju bolesna goveda sve više očitovati jasne znakove teške bolesti: slabe i mršave, gube na mlijeku, mesu i sposobnosti za rad, pa na-

kon nekog vremena ne preostaje drugo, nego priklati ih iz nužde, inače bi nakon kraćeg ili duljeg vremena uginula.

Prema tome uzročnici tuberkuloze, kada se zavuku u tijelo životinje, obično vrlo sporo dovode do većih vidljivih bolesnih promjena, pa mogu godine i godine slabiti životinju prije nego je oslabe toliko, da se očituju znakovi teške bolesti. Radi toga se i događa, da mnogi stočari i ne slute, da su im goveda bolesna od tuberkuloze, pa dok oni to opaze i posumnjaju na tuberkulozu, bolesna goveda već mogu zaraziti mnoga druga zdrava grla. U tome baš i leži sva podmuklost i opasnost ove zarazne bolesti, a i razlog, zašto se tako teško od nje obraniti.

Srećom je nauka i ovdje pomogla i pronašla postupak, po kome veterinari mogu već u samom početku bolesti otkriti bolesne životinje u stadu. Takove životinje mogu onda stočari na vrijeme iz stada ukloniti i na taj način spriječiti, da se zaraza ne širi i ne ukorijeni. Taj postupak pronalazjenja tuberkuloznih životinja zovemo »tuberkulinizacija«. Ona se temelji na činjenici, da će tuberkulozna životinja, ako joj u kožu ucijepimo malu količinu na poseban način pripremljenog otrova od uzročnika tuberkuloze (»tuberkulina«), nakon nekoga vremena očitovati na mjestu cijepjenja jače ili slabije izrazite promjene; životinja pak, koja nije zaražena tuberkulozom, ne će očitovati takovih promjena. Veterinari pronalaze dakle tuberkulozna grla u početku bolesti na temelju rezultata tuberkulinizacije, pa makar se ona, naoko, činila ne znam kako zdrava. Ovakova goveda, za koja kažemo da su na tuberkulin pozitivno reagirala, treba što prije prodati za klanje. Razumije se, da ih u svakom slučaju treba odmah ukloniti iz zajedničke staje i uzgoja, a staju temeljito raskužiti.

Za ljudsko zdravlje osobito opasni oblik bolesti je tuberkuloza vimena. Kao i u drugim organima, tako se i u vimenu tuberkuloza obično sporo razvija, ali se uzročnik bolesti već od početka izlučuje s mlijekom u vrlo velikim količinama. Zato mlijeko zauzima izuzetni položaj kao prenosilac tuberkuloze. Ono je uvijek zarazno, ako životinja boluje od tuberkuloze vimena, ali je isto tako često nađeno, da mlijeko sadrži uzročnike tuberkuloze i u onim slučajevima bolesti, gdje nije bilo moguće ustanoviti tuberkulozu u samome vimenu. Zato se ljudi, a osobito djeca, zaraze goveđom tuberkulozom najčešće, ako piju prijesno, nekuhano mlijeko, ili ako jedu vrhnje, maslac ili sir od mlijeka tuberkuloznih muzara.

Ipak isto tako, iako rjeđe, mogu se ljudi zaraziti i mesom od tuberkuloznih goveda, ako nije govedo zaklano i meso pregledano na klaonici, te udisanjem prašnjavog, zaraženog zraka u stajama tuberkuloznih goveda. Utvrđeno je, da je tuberkuloza kod djece i omladine do 16 godina u preko 40 procenata izazvana baš uzročnikom goveđe tuberkuloze; u kasnijoj pak dobi broj slučajeva goveđe tuberkuloze jako se smanjuje. Goveđa tuberkuloza kod ljudi najviše se očituje kao tuberkuloza crijeva, koja se osobito kod djece većinom svršava smrću; a onda često kao tuberkuloza kostiju i zglobova i pogotovo kao »škrofuloza«, t. j. tuberkuloza limfnih (mezgrovnih) žlijezda, osobito na vratu.

Već samim tim nam je jasno, koliko je sanitarno značenje i kolika je opasnost od goveđe tuberkuloze za ljude, naročito za djecu, pa stoga nije čudo, što sve zemlje na svijetu obraćaju osobitu pažnju ovoj opasnoj zarazi. I mi, koji srećom pripadamo među rijetke zemlje s relativno malim postotkom zaraženosti goveda tuberkulozom, nastojimo u svim našim republikama, kako bismo spriječili, da nam se zaraza u većoj mjeri ne raširi. Ako se naime tuberkuloza među govedima raširi u većoj mjeri, onda ju je vrlo teško suzbiti, a pogotovo iskorije-

niti, jer se u tome slučaju ekonomski ne može podnijeti jedini siguran način, kojim bi se spriječilo širenje zaraze, a to je klanje vrlo velikog broja zaraženih životinja.

Stanje goveđe tuberkuloze u NR Hrvatskoj u cjelini je takovo, da možemo radikalnije izlučivati goveda, koja su zaražena. Sa svrhom, da se iznalazi i suzbija ova zaraza, promatrajući je ekonomski i sanitarno kao stvar zajednice, donesen je stoga ovih dana zakonski propis, da se još ove godine obvezno tuberkuliniziraju sva goveda u našim najjačim uzgojnim i mljekarskim centrima. Ovom akcijom ne će se samo neposredno smanjiti mogućnost širenja zaraze, nego ćemo i doznati koliko je danas raširena goveđa tuberkuloza u Hrvatskoj, pa prema tome izradit će se i način i program, kako da se što skorije iskorijeni.

Kao i u svemu, tako se i u suzbijanju goveđe tuberkuloze može potpun uspjeh očekivati samo onda, ako sami stočari voljnom suradnjom potpomognu ova državna nastojanja. Zbog toga je potrebno, da stočari u svemu potpomognu mjere oko iznalazjenja i suzbijanja goveđe tuberkuloze, a naročito, da što prije prikolju ona grla, koja se tuberkulinizacijom pronađu kao tuberkulozna, i na taj način pomognu sprečavati, da se ova podmukla zaraza ne širi. Stočari treba da shvate, da uklanjajući tuberkulozna grla iz uzgoja i koljući ih ne samo da štite ostala svoja i tuđa goveda od zaraze, nego da time štite i sebe, svoju porodicu i druge ljude, zajednicu, od opasnosti da se ne zaraze tuberkulozom.

Naši mljekari, vlasnici muznih goveda, treba osobito da prednjače u širenju takvog naprednog i zdravog javnog mnijenja. Time će uvelike potpomoći ovu zamašnu akciju, o kojoj vrlo mnogo zavisi, hoće li se uspješno riješiti ovaj kod nas jednako važni i teški problem iskorjenjivanja goveđe tuberkuloze.

Ing. Jardas Franjo — Novi Dvori

STANJE I PERSPEKTIVE PROIZVODNJE MLIJEKA U ISTRI

Svi krajevi u NR Hrvatskoj ne proizvode i ne troše jednake količine mlijeka. Velika je razlika u tom pogledu između srednje Hrvatske, pa Istre i Dalmacije, gdje otpada na stanovnika oko 40 kg mlijeka, a to je za 30% manje spram gornje Hrvatske.

Imajući pred očima s jedne strane tako malenu proizvodnju i potrošak mlijeka, a s druge strane njegovu vrijednost kao namirnice prijeko potrebne za pravilan razvoj i održanje zdravlja ljudi, naročito nejake djece, postaje vrlo akutan problem, kako da se proizvodnja mlijeka poveća.

U nastavku razmotrit ćemo stanje proizvodnje mlijeka na području Istre, gdje se unatoč priličnom broju stoke proizvodi nerazmjerno malo mlijeka.

Današnje stanje proizvodnje

Glavni proizvođač mlijeka je govedo, u manjoj mjeri ovca i koza. Najviše se proizvodi i troši kravlje mlijeko, jer se govedo uspješno uzgaja u svim krajevima, a osim toga kravlje mlijeko najbolje odgovara ukusu potrošača. Ono je isto tako vrlo prikladno i za preradu u raznovrsne proizvode.